

СТУДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТА І ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СПЕЦІАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ

УДК 372. 8

Гончар О.В.

Розглянуто актуальні проблеми перебудови викладання іноземних мов у вищій школі. Схарактеризовано специфіку понять «педагогічна технологія» та «студійна організація педагогічної взаємодії». Розкрито сутність тенденції студійної організації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи як однієї з провідних умов підвищення ефективності процесу вивчення іноземних мов, опанування його учасниками механізмами побудови людських взаємовідносин для досягнення поставленої професійної мети та гуманізації стосунків між людьми.

Ключові слова: іноземна мова, комунікативний підхід, педагогічна взаємодія, студійна організація, партнери, вища школа, педагогічна технологія.

Рассмотрены актуальные проблемы перестройки преподавания иностранных языков в высшей школе. Охарактеризована специфика понятий «педагогическая технология» и «студийная организация педагогического взаимодействия». Раскрыта сущность тенденции студийной организации педагогического взаимодействия участников учебного процесса высшей школы как одного из главных условий повышения эффективности обучения иностранным языкам, овладения его участниками механизмами построения человеческих взаимоотношений для достижения поставленной профессиональной цели и в целом гуманизации отношений между людьми.

Ключевые слова: иностранный язык, коммуникативный подход, педагогическое взаимодействие, студийная организация, партнеры, высшая школа, педагогическая технология.

The specificity of the terms «educational technology» and “studio organization of pedagogical mutual relations” is characterized. The range of actual problems of foreign language teaching development are considered. The essence of trend of the studio organization of pedagogical mutual relations between participants of higher school the educational process as one of the leading terms both of the teaching foreign language process efficiency, mastery of its members mechanisms of human relationships making to achieve professional goals and humanization of human relations is revealed.

Keywords: foreign language, communicative approach, pedagogical mutual relations, studio organization, partners, higher education, educational technology, dialogue.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, коли іноземна мова стає конче потрібною в практичній та інтелектуальній діяльності людини, змінюється

ся ставлення до її вивчення та характеру викладання. Розуміння іноземної мови, особливо англійської як мови XXI століття, стимулює пошук нових підходів в організації процесу навчання іноземних мов, який забезпечуватиме пізнання студентами нової культури на тлі гуманізації міжособистісних відносин. Тому сучасною тенденцією реформування іншомовної освіти є впровадження комунікативного підходу, в основі якого лежить дидактичний принцип взаємозв'язку навчання та життя, зокрема моделювання природних умов комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У цьому контексті останнім часом педагогічна наука все частіше звертається до прогресивно накопиченого досвіду гуманістично-зорієнтованого навчання, спрямованого на усвідомлення особистісно значущих цілей, де суб'єкти пізнавальної діяльності виступають як рівноправні партнери. На необхідність розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із розвитком ідеї педагогічної взаємодії, вказують сучасні українські вчені Л. Велітенко, О. Глузман, О. Друганова, М. Євтух, М. Коць, В. Курило, В. Лозова, О. Матвієнко, В. Майбородова, Н. Побірченко, Н. Пузирькова, О. Рацул, О. Рудницька, Г. Троцько та інші.

Грунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури цієї розробки дозволяє дійти висновку про необхідність подальшої детальної розробки навчально-методичних прийомів та технологій, які б ураховували психолого-педагогічні положення ефективного педагогічного спілкування.

Так, В. Бедерханова слушно підкреслювала, що освіта із новим становищем студента з'явилася не випадково, а гуманістична педагогіка співробітництва «не висомктана з пальця», а народжена самим життям, практикою, суспільним потребами» [3, с. 4]. Гуманізація педагогічної взаємодії дозволяє підвищувати рівень ефективності навчально-виховного процесу, розкривати потенційні можливості кожного до самовдосконалення, а також забезпечувати сприятливий мікроклімат, що характеризується відкритістю, довірою та підтримкою. Ця ідея пронизує й наукові праці видатних методистів Б.-Д. Мюллера, Ю. Пассова, О. Полат, Г. Селевко та ін.

Метою статті є розкриття сутності тенденції студійної організації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи як однієї з провідних умов підвищення ефективності процесу навчання іноземної мови, гуманізації стосунків між людьми.

Виклад основного матеріалу. На перший план висуваються проектування і реалізація таких технологій навчання, які створювали б ситуації включення студентів у різні види діяльності (спілкування, вирішення проблем, дискусії, диспути, виконання проектів), де відбувається повноцінна комунікація як адекватне взаєморозуміння двох або більше учасників іншомовного комунікативного акту. З огляду на це, залишаючись головною формою навчання у ВНЗ більшості країн світу, класно-урочна система також модифікується. На практиці найчастіше студенти працюють самостійно, індивідуально або в маленьких групах замість фронтальної роботи викладача поруч із цілою навчальною групою.

Суттєво, що у зв'язку з цим змінюється і сам інтер'єр аудиторій. Так, столи ставлять залежно від форми спільної роботи із викладачем на кожному конкретному занятті. Оновлений тип організації педагогічної взаємодії зумов-

лює необхідність відмови від звичайного розташування парт в один ряд. Співпраця педагогів із дизайнерами та архітекторами спрямована на розробку нових типів зонування академічного простору (класів та аудиторій), наприклад, нецентроване розташування робочих місць у «Z або L – формах» [5]. На думку В. Філдінга, навчальний процес майбутнього повинен розподілятися «на 1/3 від усього часу на роботу за комп'ютером, 1/3 – на академічне спілкування, 1/3 – на самостійну роботу» (О.Г. – переклад наш) [6]. Так, науковець С. Бінглер пропонує «студійну модель» зонування аудиторій [6], що передбачає динаміку зміни форм і методів реалізації навчальної взаємодії з метою становлення суб'єктності учасників навчальної діяльності.

Упродовж останніх років ХХ ст. проблема створення умов ефективної педагогічної взаємодії учасників навчального процесу з метою полегшення подальшої адаптації людини до професійної діяльності оформилась у пошук новітніх технологій, що акцентують студента як активного здобувача знань, рівноправного із викладачем партнера. Сьогодні вже добре відомий досвід роботи американської організації National Clearinghouse for Educational Facilities, створеної в 1997 р. національним департаментом США з освіти з метою наукової підтримки ініціатив щодо забезпечення індивідуалізації та безпеки активного розвитку студентства [6].

Такий запит сучасної освіти знаходить своє підтвердження у тому, що, наприклад, на низці міжнародних конкурсів із дизайну, які щорічно відбуваються (2000-2010 рр.) в Італії та Польщі, студенти Харківської державної академії дизайну і мистецтв постійно одержують гран-прі саме за дизайн-проекти навчальних класів та аудиторій під гаслом «Освіта в майбутньому».

Як уже зазначалося, під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО у 1997 році було прийнято Лісабонську конвенцію про визначення кваліфікацій у системі вищої освіти Європи, створено Комітет освіти держав-членів ЄС, а також ряд інших органів, що займаються розробкою та впровадженням бажаних напрямів розвитку освіти в національних системах освіти. Це зумовило появу різноманітних методів, які, на перший погляд, частково дозволяють зреалізувати головну мету сучасної світової освіти – підготувати висококваліфікованого спеціаліста, рівень знань, умінь та навичок якого забезпечать йому конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Реалізація курсу на євроінтеграцію України, міжнародні контакти, що активно розширюються останнім часом, зумовили великий приплив зарубіжних дидактичних концепцій та розробок щодо побудови навчального процесу. При цьому викладачі вищої школи, які зазнають потребу в модернізації свого професійного інструментарію, найчастіше опиняються у парадоксальній ситуації – між застосуванням низки готових зарубіжних методів, з одного боку, та необхідністю їх цілісного теоретичного осмислення та адаптування для подальшого їх розвитку і впровадження у контексті української національної системи вищої освіти та культури, з іншого. Мова йде про пошук і проблеми впровадження такої нової освітньої технології, яка б втілювала в масову практику форми і методи педагогічної взаємодії, спрямовані на залучення кожного студента до активної пізнавальної діяльності, максимальне наближення до реальних ситуацій та самостійного прийняття рішень, а також до формування системи ціннісних орієнтирів особистості.

Стосовно терміну «педагогічна технологія», зазначимо, що в сучасній науковій літературі існує багато різних його тлумачень. Зокрема, російська вчена, методист Г. Селевко подає дев'ять різних визначень цього терміну. Аналіз цієї класифікації, підвів до висновку, що найбільш слушною є така інтерпретація, яка стосується не лише механічних процесів взаємодії людей та довколишнього середовища, але й охоплює сферу суто людських відносин, тобто характеризує «педагогічну технологію» як «сучасний метод створення, застосування, визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодію, що ставлять своїм завданням оптимізацію форм навчання і виховання» [5]. Якщо таке тлумачення перенести в площину взаємодії учасників навчального процесу, то в такому разі слід погодитись із думкою Б. Кобзаря, який під педагогічною технологією розуміє «сукупність засобів й прийомів, форм взаємодії викладача й учня, що забезпечує ефективність функціонування педагогічної системи й досягнення поставленої педагогічної мети» [1, с. 49].

Таким чином, питання про специфіку розвитку базової професійної освіти можна зрозуміти як питання співвідношення традиційної парадигми та інноваційних технологій. На наш погляд, тут доцільно дотримуватися виваженого раціонального розуміння цієї взаємозалежності. У разі, коли перероблена традиція стає неминучою основою для нововведень, для нового і майбутнього, немає конфлікту між традицією та нововведенням. Але кожного разу, торкаючись проблеми шляхів реалізації нових освітніх концепцій, можна побачити, як педагоги, науковці та навіть новатори розподіляються за своїми поглядами на два великі протилежні угруповання.

З одного боку, це скептики, які креативно, але водночас критично придивляються до низки причин, чому нова технологія може не спрацювати, незважаючи на її очевидні переваги. Викладачам-скептикам з певним багажем педагогічних напрацювань дуже важко дотримуватися новацій.

З іншого боку, це ентузіасти, які стають відомими через поширення опусів щодо переваг цих найновітніших технологій. Вони розпочинають їх впровадження у своїх групах студентів, хоча не завжди й успішно. Педагоги-новатори впродовж своєї діяльності намагаються професійно удосконалюватися, знаходити нові рішення для нестандартних педагогічних ситуацій, що постійно виникають у сучасному мінливому світі. Отже, завдяки їм виникають нові технології, а старі неминуче отримують нове оновлене життя.

Кожен ВНЗ по-різному знаходив шляхи подолання побудованого авторитарною освітньою парадигмою бар'єра між учасниками навчальної взаємодії.

Наприклад, у відповідь на вимоги часу в Харківській державній академії дизайну і мистецтв, починаючи з 2008 року, розпочалась активна робота щодо створення сприятливих умов для організації ефективної взаємодії викладача та студентів на заняттях з іноземної мови. Власне керівництво викладача аудиторією, успішна організація як індивідуальної роботи з кожним, так і групової щодо виконання психолого-педагогічних вимог визначалися викладачами іноземних мов цього навчального закладу як базові фактори оптимальної інтеракції студентів на заняттях з іноземної мови. Так, наприклад, у так званій «нормативній аудиторії» розташування меблів підходить для повідомлення

інформації водночас великій масі студентів або фронтальній формі організації педагогічної взаємодії. Мовець (викладач або студент) стоїть обличчям до реципієнтів (викладача та студентів), які записують подану інформацію. За такої умови процес комунікації та засвоєння інформації ускладнюється, тому передбачається, що після передання повідомлення студенти будуть звертатися до викладача (лектора) для отримання консультацій або уточнень [2]. У таких аудиторіях атмосфера відповідає умовам презентацій, навчання яким на заняттях іноземної мови приділяється особлива увага в силу специфіки ВНЗ.

Із цією метою існує другий тип аудиторій - «аудиторія круглого столу», що дозволяє «об'єднати» суб'єктів навчання і тим самим уникнути поділу на підгрупи. Таке розташування полегшує комунікацію між учасниками і певною мірою нейтралізує опозиційну роль викладача, що сприяє ефективності таких інтерактивних форм роботи, як проведення дискусій, диспутів іноземною мовою та ін.

Наступний тип – аудиторія «обличчям до обличчя», де студенти протистоять один одному – застосовується при викладанні дисциплін соціо-гуманітарного циклу, де стало вже традицією проводити дебати та дискусії, відстоювати протилежні погляди. Така структура допомагає комунікації, закликаючи сторони швидше дійти згоди, не переводячи обмін думками у площину особистісного конфлікту.

За четвертим типом – «партнерським» – організовані навчальні студії, лабораторії або аудиторії, де агенти навчального процесу, сидячи в довільній формі, бачать один одного і тому можуть легко спілкуватися між собою. Позиція викладача тут відповідає позиції партнера-консультанта. Таке розташування дозволяє зібрати велику кількість учасників навчального процесу і водночас посилити роль викладача. За такої організації простору в аудиторії створюються умови для мобільності агентів навчального процесу, організації педагогічної взаємодії у різних формах протягом одного заняття, тобто педагог має можливість знаходитись у близькому контакті з кожним студентом, розподіляти їх парами, групами або зайняти місце в центрі класу. В арсеналі викладача є різні форми та методи організації педагогічної комунікативної акції на занятті, а їх оптимальний підбір допомагає йому створити сприятливу психологічну атмосферу, що є одним з найважливіших факторів при вивченні іноземної мови.

Подальшим кроком у цьому напрямі стала низка дизайнерських проєктів як студентів, так і викладачів щодо зміни традиційної організації навчального простору, бо встановлено, що згідно з ергономічним простору виникає відповідна реакція з боку агентів навчального процесу й у цілому залежить їх готовність включатися до навчальної взаємодії у певних умовах.

Отже, «студійна організація» педагогічної взаємодії передбачає відмову від традиційного розташування учасників педагогічної взаємодії в ряд та сприяє створенню умов:

- для реалізації діалогічних форм взаємодії, що передбачає позицію партнерів лице в лице, що дає змогу сформувавши таке спілкування, при якому враховуються інтереси інших учасників, що взаємодіють, а також їхні почуття, емоції, переживання, визначається цінність особистості іншої людини;

- для виникнення бажання спільно вирішувати навчальні проблеми;
- для швидкого проведення кількісних перегрупувань учасників педагогічної взаємодії;
- для уникнення негативних факторів невербального спілкування, мається на увазі, що через величину аудиторії при фронтальних формах організації педагогічної взаємодії викладач природно підвищує голос, що підсвідомо викликає емоційну напруженість її учасників.

Висновки. Тенденцію до «студійної організації» педагогічної взаємодії у вищій школі України XXI століття можна розглядати як таку, що передбачає відмову від заорганізованого академічного простору (традиційного розташування учасників навчального процесу в аудиторії) з метою покращення умов для вільного спілкування суб'єктів навчального процесу. Це дозволяє її учасникам опанувати механізми побудови людських взаємовідносин для досягнення поставленої професійної мети; підвищити комунікативну компетенцію, що посилює значущість розуміння майбутнім спеціалістом важливості та різноплановості соціокультурних проблем для того, щоб діяти належним чином у культурному і міжкультурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельська Г. Роль інтерактивних прийомів навчання в оптимізації навчального процесу у вищій школі / Г. Бельська // Наукові записки. — Кіровоград : РВЦ КДПУ. — Вип. 32. — Ч. I. — 2001. — С. 61-63.
2. Гончар О.В. Педагогічна взаємодія учасників навчального процесу в системі вищої освіти України (історико-педагогічний аспект): монографія. — Харків: ХНАДУ, 2011. — 424 с.
3. Педагогика наших дней / [Ш.А. Амонашвили, В.Ф. Шаталов, С.Н. - Лысенкова] / Сост. В.П. Бедерханова. — Краснодар : Кн. Изд-во, 1989. — 416 с.
4. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. — М.: Просвещение, 1991. — 223 с. — (Библиотека учителя иностранного языка).
5. Селевко Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.К. Селевко. — М.: НИИ школьных технологий, 2005. — 224 с. — (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
6. National Clearinghouse for Educational Facilities: Thomas Jefferson Center Educational Design University of Virginia. — [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.edfacilities.org

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

УДК 378.147

М.С.Дем'яненко

У публікації на основі вивчення наукових джерел визначено поняття «взаємодія» та «партнерська взаємодія». Представлено результати аналізу сучасного стану проблеми формування готовності особистості до партнерської взаємодії.

Ключові слова: взаємодія, партнерська взаємодія, готовність, особистість, педагогічна проблема.